

DOI: 10.20535/2522-1078.2022.1(11).261679

УДК 81'22

Надходження до редакції: 18.02.2022

Прийняття до друку: 28.04.2022

Георгієвська В. В.

*д-р наук із соц. комунікацій, доц., проф.
кафедри журналістики та нових медіа
Інституту журналістики Київського
університету імені Бориса Грінченка, м. Київ,
Україна, v.heorhiievska@kubg.edu.ua*

ORCID: 0000-0002-5848-957X

Погребняк І. В.

*канд. філол. наук, доц., завідувач кафедри
журналістики та нових медіа Інституту
журналістики Київського університету імені
Бориса Грінченка м. Київ, Україна,
i.pohrebniak@kubg.edu.ua*

ORCID: 0000-0002-5181-8561

Georgiievska V.

*Dr. of Social Communications, Professor
at the Department of Journalism
and New Media, Institute of Journalism,
Borys Grinchenko University of Kyiv, Kyiv,
Ukraine, v.heorhiievska@kubg.edu.ua*

ORCID: 0000-0002-5848-957X

Pohrebniak I.

*PhD of Philology, Associate Professor,
Head at the Department of Journalism
and New Media, Institute of Journalism, Borys
Grinchenko University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
i.pohrebniak@kubg.edu.ua*

ORCID: 0000-0002-5181-8561

КОМУНІКАТИВНИЙ СКЛАДНИК У ВИМІРАХ СЕМІОТИКИ

COMMUNICATION COMPONENT IN THE DIMENSIONS OF SEMIOTICS

Спостереження стосовно знаків здійснювано ще в давні часи, знаки потрапляли в поле зору мислителів Середньовіччя, Відродження, Просвітництва, проте неабиякий розквіт семіотика отримала у ХХ столітті. У науковий обіг внесено суттєвий обшир семіотичних понять, методів, які до сьогодні не мали істотного розповсюдження і побутування. У статті окреслено різні підходи семіотичної теорії до акту комунікації, який розглянуто як обмін еквівалентними сутностями, знаками у структурі семіотичних спілкувань.

У контексті комунікації розуміємо тут поведінку, що вона впливає, формує, визначає настрої, очікування, сподівання інших. Визначено, що культура у внутрішньому русі постійно і цілеспрямовано примножує механізми, які ускладнюють процес передачі інформації. Розвиток культури здійснюється за принципом діалогу і трактується як засіб передачі інформації між закодованими системами. Аналіз дискурсу передбачає узагальнення текстів культури, визначення спільної, наративної граматики текстів, виявлення типових засобів вираження, джерел, чинної системи цінностей.

Семіотика сьогодні знаходить доволі широке застосування в культурології, філософії, журналістиці. Нею активно послуговується теорія масової комунікації — де вона сприймається як підхід, що дозволяє структурувати, організувати та подати інформацію з максимальною для медіа ефективністю, як інструмент пошуку певного рівня сприйняття текстових, візуальних, звукових знаків, як спосіб впливу на свідомість або й маніпулювання свідомістю реципієнта. Це свідчить, що семіотика як міждисциплінарний, метамовний дискурс, унікальний аналітичний метод пропонує достатньо ефективний інструментарій, дозволяє максимально точно і послідовно проаналізувати різноманітні феномени комунікації, окреслити парадигматичні зв'язки та вибудувати струнку логічну систему.

Ключові слова: семіотика, комунікація, текст, інтерпретація, культура, знак, знакова система, прагматика, код.

The study of signs was done in ancient times, moreover signs came into the Middle Ages, Renaissance, Enlightenment thinkers' field of vision, but the semiotics flourished only in the XX century. A significant amount of semiotic concepts and methods have been included into scientific turnover, which have not been widely spread and used to date. The article outlines different approaches of semiotic theory to the act of communication, which is considered as an exchange of equivalent entities, signs in the structure of semiotic conversations.

In the context of communication, we understand the behavior that influences, forms, determines the attitudes, expectations, hopes of others. It is defined that the culture in the internal movement constantly and directly multiplies the mechanisms that complicate the process of information transfer. The development of culture is carried out on the principle of dialogue and is interpreted as a means of information transfer between coded systems. Discourse analysis involves the generalization of cultural texts, the definition of common features, narrative grammar of texts, the identification of typical means of expression, sources, the current system of values.

Semiotics today is widely used in culturology, philosophy, journalism. It is actively used by the theory of mass communication — where it is perceived as an approach that allows you to structure, organize and present information with maximum efficiency for the media, as a tool to find a certain level of perception of textual, visual, sound signs, as a way to influence consciousness. This shows that semiotics as an interdisciplinary, metalanguage discourse, a unique analytical method offers a fairly effective toolkit, allows you to accurately and consistently analyze the various phenomena of communication, outline paradigmatic relationships and build a coherent logical system.

Keywords: semiotics, communication, text, interpretation, culture, sign, sign system, pragmatics, code.

Постановки проблеми. Дослідження семіотичного напрямку сьогодні є актуальною і перспективною проблематикою. Семіотика як самостійна дисципліна виникла порівняно недавно, хоча ще у XVII ст. Дж. Локк визначив сутність і об'єм семіотики як «вчення про знаки». Проте ідеї Дж. Локка не отримали розвитку і тільки глибокі зміни у традиційних науках дали поштовх народженню семіотики у 50-х роках XX ст. на перетині структурної лінгвістики, теорії інформації, кібернетики, логіки. В основу багатьох семіотичних проблем покладено вивчення комунікативної ситуації. Коли ми говоримо про передачу чи збереження інформації, постає питання й стосовно мови цієї інформації. Так виникла загальна теорія комунікативних систем. Основні поняття теорії інформації — «канал зв'язку», «код», «повідомлення» — виявилися зручними в інтерпретації семіотичних проблем.

Огляд літератури. Дослідженнями з семіотики займалися Ф. де Сосюр, Ч. Пірс, Ч. Морріс, Дж. Каллер, В. Стейнер, А. Грейсман, Ж. Курте, Е. Гуссерль, Г. Фреге та ін. Питання семіотики в контексті філософсько-психологічних проявів розглядали Ю. Крістева, Ю. Лотман, Р. Барт, М. Фуко, М. Мамардашвілі та ін. Комунікацію як базовий елемент у структурі людської цивілізації вивчали Г. Почепцов, В. Різун, С. Квіт, В. Іванов, Б. Потятинник, М. Феллер, Ю. Фінклер, В. Шрамм, К. Шеннон, В. Вівер, Ч. Райт, Р. Вільямс, Дж. Іванцевич, Дж. Доннеллі, В. Біблер та ін.

Мета дослідження — розглянути комунікаційні процеси в контексті семіотичних означень.

Результати дослідження. Сьогодні змінилося ставлення до комунікації, новий комунікативний простір породжує рівноцінних незалежних учасників дискусії. У сучасних реаліях комунікація стає об'єктом дослідження, адже, вступивши в інформаційне століття, ми інакше розглядаємо теорію комунікації, що дозволяє налагодити зв'язки між різними групами людей, коли зростає роль отримувача інформації і виникає потреба дешифрування, розкодування знакових процесів. Цим позначено нині звернення до семіотики як науки про знаки.

Поняття семіотика — «semiotic» запозичено у грецьких стоїків, які, в свою чергу, запозичили його з медицини, що трактує діагноз і прогноз як знакові процеси. Саме тому семіотику можемо визначити як науку про знакові системи різної природи. Одним із перших науку про знаки

назвав семіотикою Дж. Локк у трактаті «Досвід про людський розум», завданням якого, на думку вченого, є дослідження природи знаків, що їх розум використовує у тлумаченні речей або передачі своїх знань іншим [17]. На думку Г. Токарева, термін «семіотика» є поліфонічним: він використовується для визначення розділу наукового знання, що вивчає знакові системи, а також для визначення величини, яку прагнуть пізнати, та для окреслення об'єкта пізнання, яким той постає в контексті опису, своєрідного проекту дослідження [29].

Необхідно розрізняти терміни «семіотика» та «семіологія». Семіологія базується на лінгвістичних визначеннях швейцарського вченого Ф. де Соссюра і в 50-60 роках ХХ ст. набула популярності головним чином в континентально-європейській традиції, в мовних та літературних відділах США. Термін «семіотика» з'явився у працях Ч. Пірса. Наразі відмінності між цими термінами доволі розмиті. Низка вчених продовжує використовувати термін «семіотика» як синонім до семіології, структуралізму, а іноді навіть постструктуралізму, що призводить до певної плутанини. Особливо така термінологічна дифузія спостерігається у соціальних комунікаціях.

На думку Т. Хоукса, терміни «семіологія» і «семіотика» використовуються для позначення «науки про знаки». Єдина відмінність між ними полягає в тому, що семіології віддають перевагу європейці, з поваги до Ф. де Соссюра, а семіотиці, як правило, — англомовні дослідники, з поваги до Ч. Пірса. Т. Хоукс стверджує, що межі семіотики — якщо, звичайно, вони існують, — «близькі до меж структуралізму: інтереси цих двох сфер не принципово відокремлені один від одного і в кінцевому варіанті обидва мають бути залучені в контекст третьої, що окреслює таку дисципліну як комунікація. В такому контексті структуралізм, ймовірно, виник би як метод аналізу, що пов'язує межі лінгвістики, антропології та семіотики» [3, с. 24]. О. Балинська наголошує, що сутнісне розрізнення термінів «семіотика» та «семіологія» виникло у 1970-ті роки в Паризькій семіотичній школі, яку заснував французький вчений А. Греймас [9, с. 12]. Сучасні дослідники вважають, що семіологія є найбільш оформленою частиною нових системно-структурних досліджень, адже містить не тільки формалізовану частину (абстрактна семіотика), а й широке поле спостереження за фактами, де вона виступає індуктивною наукою, що розглядає явища культури як знакові системи і феномени комунікації. Власне, семіологія здатна виробити нові підходи до вивчення й розуміння універсальних знакових конструкцій, що лежать

в основі інформаційних моделей як цілісних знакових систем, якими користується сучасне суспільство [9, с. 13].

Семіотика вивчає знаки, їх будову, значення, функціонування. Зрозуміло, відбулися зміни у проблематиці розвитку семіотики. Якщо раніше дослідник відповідав на питання *що* і *як*, тобто семіотику не цікавили відносини між знаками і об'єктами, то зараз дослідник відповідає і на питання чому. Звідси наука отримала інтерпретаційний характер з конкретними завданнями: дослідити природу знаків; узгодити умови розуміння і вироблення смислу; вивчити сутність процесу знакоутворення; розробити необхідні для метанауки знаки; створити загальну теорію знаків; розробити метамову, якою можна користуватися для визначення змісту будь-якої науки; встановити спільне в різних знакових системах; окреслити семіотичні правила [29, с. 10].

Сучасна семіотика розглядає реальність усебічно, маючи на меті утворити умовні та досить спрощені знакові моделі. Цим визначається успіх семіотики, адже існує можливість доволі конкретно й чітко розглянути складні системи і процеси комунікації. Семіотика — наука про знакові системи у природі і суспільстві, ставлення до неї досі є дискусійне, адже, з одного боку, семіотика — наука серед інших наук, а з іншого — це інструмент наук, певний крок до уніфікації та інтеграції.

Ч. Моррісом запропоновано принципово нетрадиційне тлумачення реального змісту і евристичного потенціалу семіотики як специфічної наукової дисципліни. Вчений запропонував залучити до проблематики семіотики предмети і явища (посередники), які функціонують як знаки чи «знакові провідники»; предмети і явища, до яких знаки відносяться; вплив, що чиниться знаком на того, хто розтлумачує, внаслідок якого позначена річ стає невід'ємно пов'язаною з цим знаком (суть самих знаків) для останнього; самого інтерпретатора як такого. Ч. Морріс визначив таку взаємодію як «знаковий провідник», що декодує «певний знак» на тому рівні, на якому позначає десигнат внаслідок присутності знакового провідника. Таким чином семіозис постає процедурою «усвідомлення-внаслідок-чогось». Досліджуючи діадичні позиції взаємозалежності і взаємодії елементів тріади — «знаковий провідник», «десигнат», «інтерпретатор» — семіотика виступає одночасно: як синтаксис (вивчення міжзнакових дифузій); як семантика (вивчення відносин між знаками, предметами, явищами, що їх позначають); як прагматика (вивчення відносин між знаками та інтерпретаторами) [20].

На думку Ч. Морріса, інтерпретатор знака — організм, а його інтерпретація — оболонка органічної суті, яка, спираючись на знакові провідники, виконує роль предметів, що відсутні у складних ситуаціях, де означені предмети фактично присутні. Вказаний «організм» знаходить спосіб інтерпретації характеристик, не наявних у предметах і явищах, а також за якими доволі складно спостерігати в певних ситуаціях. У семіотичному вимірі мова, за концептуальними засадами Ч. Морріса, постає інтерсуб'єктивною позицією знакових провідників, використання яких обґрунтовується певним набором фіксованих процедур синтаксису, семантики та прагматики. Ч. Моррісом запропонована змістовна інтерпретація категорії «знак» у контексті пояснювальної парадигми дисциплін, що вивчають поведінку людини. Вчений сформулював підходи до розуміння категорії «дискурс», а також, спираючись на комбінування способів використання і позначення знаків, виявив кілька типів дискурсу — науковий, міфічний, технологічний, логіко-математичний, фантастичний, поетичний, політичний, теоретичний, легальний, моральний, релігійний, граматичний, космологічний, критичний, пропагандистський, метафізичний [4]. Дослідник вважає, що ознаки семіотики формують впорядкований простір у сукупності конкретних дискурсивних форм. Окреслення культурної парадигми в контексті універсалій здійснюється особистістю успішніше, коли вона орієнтована на зміни знакового ресурсу культури, знакових феноменів. Ефективне збереження власного «Я» можливе за умови внутрішньої готовності до певного тлумачення впливів суспільства, знаково організованої інформації [4]. Оскільки інтерпретаторами майже всіх знаків є живі організми, певною характеристикою прагматики може бути відсилання до біотичних аспектів семіозису з психологічними, біологічними і соціологічними проявами, що спостерігаємо у функціонуванні знаків [20, с. 56–57]. Цим насажено ідею множинності семіотики — зокрема, в контексті наук про людину. Теорія Ч. Морріса щодо єдиної семіотичної основи різних спеціальних наук не здобула широкого обґрунтування, проте концепція «тріади семіозиса» мала підтримку [28, с. 5–36].

Ч. Пірс тлумачить знак як те, що замінює деякі властивості чи здібності; він спрямований будь-кому і вибудовує у свідомості еквівалентний знак або ж більш складний. Той знак, який створюється, є інтерпретантом першого знака. [21]. Важливим є те, що до складу знака Ч. Пірс включає інтерпретант, тобто знак є не тільки щось матеріальне, а й містить психологічне сприйняття.

На основі тріадичної структури знакової ситуації Ч. Пірс поділяє знаки на три типи: іконічні знаки, знаки-індекси і знаки-символи, які, в свою чергу, представлені 66 видами. Іконічні знаки та індекси, згідно з Ч. Пірсом, детерміновані предметами позначення, обумовлені ними, тоді як символічні знаки абсолютно не мотивовані предметом позначення, адже вони умовні. Для Ч. Пірса саме символи є справжніми знаками, а два перших (іконічні та індекси) є похідними формами символу [19, с. 181–206]. Такий семіотичний принцип класифікації за Ч. Пірсом виявився настільки плідним, що його підхід до типології знаків з деякими уточненнями використовують і в сучасних підходах. Ч. Пірс, розглядаючи значення на основі біхевіоризму і прагматизму, трактує його як наслідки дії знака на суб'єкт чи як звичні реакції суб'єкта на знак. Значення, отже, є наслідком використання знаків у вигляді певного переживання (відчуття, спонукання тощо) чи дії. Відповідно, Ч. Пірс усі відомі науці закони механіки оголошує сталими звичками дій, а сам процес пізнання зводить до практично ефективних наслідків вживання знаків [21]. У Ч. Пірса визначення поняття «значення» не чітке, адже не уточнено якість наслідків дії знака на суб'єкт і реакцій на знак. Під значенням можна розуміти якісно різні процеси — фізичні, хімічні і біологічні, — і саме така невизначеність слугувала Ч. Пірсу своєрідним «містком» для твердження, що мислення суб'єкта повністю виявляється у навичках дії, поведінки, що реалізуються у процесі поводження як з предметами, так і з людьми.

Сучасним дослідникам імпонує проєкт Ч. Пірса щодо «радикальної теорії знаків», який відсилає до семіотичного (знакового) редукціонізму, тобто зведення свідомості і людської діяльності до суми знаків і знакових дій: «Не існує жодного елемента людської свідомості, якому б не відповідало будь-що зі (світу) слів <...> Слово, яке використовує людина, (є) сама людина <...> Оскільки таким чином моя мова є сукупністю суми мене самого, то людина є мислення». Якщо раніше редукціонізм викликав побоювання і критику, то в сучасній семіотичній філософії він цілком приймається, знову-таки в дусі прагматизму, як зручна, операційна філософська теорія [21]. За Ч. Пірсом знак репрезентує не об'єкт як такий, а об'єкт знака, означуючи тільки те, що можливо і потрібно передати за посередництвом знака. Слід наголосити, що об'єкт знака характеризується змінністю, адже постійне пізнання речі наповнює знак та репрезентовані ним аспекти об'єкту новим змістовим навантаженням. «У знака є два об'єкти: об'єкт, як він представлений, і об'єкт

сам по собі» [21]. Змінністю характеризується й інтерпретанта, тому що знак може сприйматися свідомістю своєрідно. Інша позиція знака спрямована на свідомість того, хто сприймає знак. За Ч. Пірсом, знак, контактуючи зі свідомістю, творить у ній відображення, що отримало назву інтерпретанта. Цей термін засвідчує, що у свідомості знак інтерпретується, і таким чином формується знання про об'єкт, який передається через знак. Ч. Пірс зазначав, що знак «з одного боку, знаходиться у відношенні до свого об'єкта, а з іншого — до своєї інтерпретанти, так, щоб ставити інтерпретанту в таке відношення до об'єкта, яке відповідає його власному відношенню до цього об'єкта» [21].

Основи сучасної прагматики закладені у працях Дж. Остіна та Дж. Сьорля, які визначають її як один з розділів семіотики, предметом якого є текст у динаміці, співвідносний з суб'єктом, що створює цей текст. Прагматика розглядає людину як автора подій, які ґрунтуються на спілкуванні. Іншими словами, об'єкт прагматики — ставлення знаків до інтерпретаторів, процесу комунікації. Знак у прагматиці трактується як засіб спілкування, в основі якого — акт комунікації, що розглядається як обмін еквівалентними сутностями. Отже, комунікація — це поведінка, що впливає на інших, мета якої — прагнення одного партнера комунікації впливати на іншого, а умова комунікації, за визначенням Р. Якобсона, — адекватність спілкування, що передбачає певну неідентичність між тими, хто говорить та хто слухає [22]. Непорозуміння, не зовсім повне розуміння чи переосмислення — не побічні елементи обміну інформацією, а її суть.

Культура у внутрішньому русі примножує механізми, що ускладнюють процес передачі інформації. Отже, чим складніше повідомлення, тим більше проблем є у розумінні текстів, менше можливостей їх однозначного дешифрування. Запропонована М. Бахтіним концепція діалогізму, що забезпечує текстову поліфонію як співприсутність та діалог свідомостей, сприяла мінімізації домінування автора та авторської свідомості. Вчений окреслив напрями у дослідженні проблематики автора, тому значна роль у її формуванні належить авторській концепції. Дослідник акцентує самоцінність свідомості реципієнта як іншої, «чужої» свідомості, що віддалена від позиції автора, завданням якого є не зображення героя як об'єкта, а надання йому слова як суб'єкта висловлювання свідомості. Представлена авторська відмова від домінування ідеологічних нашарувань сприяє, на думку дослідника, встановленню діалогічних зв'язків між різними свідомостями [10].

Ідея діалогізму М. Бахтіна знаходить подальший розвиток у концепції інтертекстуальності Ю. Крістеві. Розуміння інтертекстуальної природи будь-якого тексту призводить до розщеплення тексту і суб'єкта мови, утворюються діалогічні зв'язки між культурними текстами. Ю. Крістева конкретизує поняття інтертекстуальності, що передбачає «залучення і трансформацію текстом будь-якого іншого тексту» [16], включення текстів, «які входять до сфери читання» [16]. Вона розглядає діалог не лише всередині текстуального простору, а й як спрямований на «іншого» поза текстом, тобто на читача, суб'єкта читання. Дослідниця наділяє читача функцією перетворення суб'єкта на автора, структурування його. У центрі уваги Ю. Крістеві знаходиться «промовляючий суб'єкт», який постає як «розщеплений суб'єкт», зумовлений несвідомими мотиваціями, породженими фізіологічними процесами та свідомими соціальними обмеженнями. Багатовекторність діалогу спрямована на іншу свідомість поза текстом і на культурну традицію, втілену в інших текстах. Діалог є провідним принципом побудови комунікації, що відбувається через поєднання певного співавторства, а також постійного діалогу культур у просторі їхнього існування. Необхідною умовою засвоєння тексту є те, щоб у природі культури текстові передбачалося місце в моделі культури світу.

В. Шрамм писав: «Комунікація (принаймні людська комунікація) — це те, що здійснюється людьми. Сама по собі, без людей — вона не існує. У ній немає нічого магічного, окрім того, що в неї вкладають люди, вступаючи в комунікативні зв'язки <...> Щоб зрозуміти процес людської комунікації, потрібно зрозуміти, як люди поєднані між собою» [15, с. 259–260]. Таким чином, концепція В. Шрамма передбачає модель двостороннього процесу зв'язку, коли і той, хто відправляє, і той хто отримує інформацію, діють у межах властивих співвіднесень, взаємовідносин, що склалися між ними, та соціальної ситуації, що оточує їх. В. Вівер зазначав: «питання, що їх потрібно розв'язати в системі комунікації, пов'язані з обсягом інформації, потужністю комунікаційного каналу, процесом кодування, який використовують для перетворення повідомлення в сигнал, та впливом перешкод» [6].

Комунікація є соціальним процесом, а основа суспільного спілкування — зв'язки між людьми для створення та обміну інформації. Дослідник Ч. Райт вказував, що комунікація важлива для суспільства та виживання, адже необхідно, щоб люди жили і працювали разом, підтримували соціальний порядок, правила [8]. Моделі участі у спілкуванні

встановлює людина як соціальна істота, яка є функціональним членом суспільства; вони широко використовуються для ілюстрування будь-яких ідей, думок, концепцій. Моделі відіграють певну роль у розумінні і трактуванні понять будь-якого штибу, адже їх використання дає змогу осягнути процес і дійти логічних висновків. Моделі комунікації відносять до концептуальних і використовують для пояснення процесу спілкування між людьми.

Р. Вільямс визнавав важливість комунікації і наголошував, що наше життя і думки формуються завдяки спілкуванню. На його думку, комунікація — це процес, за допомогою якого особа, відома як відправник, передає повідомлення до отримувача з певною метою через визначений канал [7, с. 19–20]. Дж. Іванцевич і Дж. Доннелі зазначають, що комунікація — передача інформації та розуміння за допомогою символів. Ефективним можна вважати спілкування, коли досягнуто спільної думки у значенні між відправником і отримувачем інформації. Система передачі повідомлень і смислу посідає домінуюче місце в комунікації, адже спілкування пов'язане з певними процесами — від відправки інформації (джерела) до позиції декодування того ж повідомлення отримувачем, а процес можна вважати успішним за умови зворотнього зв'язку [13]. Таким чином, відправник кодує повідомлення у форматі, завдяки якому отримувач може легко його декодувати. Неможливість декодування виключає точну інтерпретацію і надання необхідного зворотнього зв'язку. Моделі комунікації вирізняються складністю та відображенням комунікації в окремому соціокультурному просторі.

Г. Токарев наголошує на принципових розбіжностях в актах комунікації у каналах зв'язку, на які вказує Ю. Лотман. Це два види комунікації, перший з яких може бути представлений за схемою: «Я — код — Він», де Я — суб'єкт передачі, той, хто володіє інформацією, Він — об'єкт. У цьому випадку передбачається, що до акту комунікації інформація є «відома мені і не відома йому». Така комунікативна система забезпечує передачу постійного об'єму інформації і є найбільш розповсюдженою. Інший вид комунікації можна окреслити схемою: «Я — код — Я», тобто суб'єкт інформує самого себе. Наприклад, публіцист читає свою опубліковану статтю, щоденникові записи тощо. За цією системою, носій інформації не змінюється, але повідомлення у процес комунікації переформулюється і набуває іншого смислу. Це відбувається внаслідок того, що вводиться інший код і перше

повідомлення перекодовується в одиниці його структури, набуваючи рис новою інформації [29].

Висновки. Семіотика сьогодні знаходить доволі широке застосування в культурології, філософії, журналістиці. Нею активно послуговується теорія масової комунікації — де вона сприймається як підхід, що дозволяє структурувати, організувати та подати інформацію з максимальною для медіа ефективністю, як інструмент пошуку певного рівня сприйняття текстових, візуальних, звукових знаків, як спосіб впливу на свідомість або й маніпулювання свідомістю реципієнта. Це свідчить, що семіотика як міждисциплінарний, метамовний дискурс, унікальний аналітичний метод пропонує достатньо ефективний інструментарій, дозволяє максимально точно і послідовно проаналізувати різноманітні феномени комунікації, окреслити парадигматичні зв'язки та вибудувати струнку логічну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cutlip S. and others. *Effective Public Relations*. P. 230. URL: <https://www.amazon.com/Effective-Public-Relations-Scott-Cutlip/dp/0130082007>.
2. *Encyclopedic dictionary of semiotics / Gen. ed. T.Sebeok*. In 3 vol. Vol. 1: A — M. Vol. 2: N — Z. Vol. 3: Bibliography. Berlin, etc.: Mouton De Gruyter, cop. 1986. 452 p.
3. Hawkes T. *Structuralism and semiotics*. London, Berkeley : University of California press, 1977. 192 p.
4. Morris Ch. *Writings on the general theory of signs*. The Hague, Paris : Mouton, 1971. 486 p.
5. Pierce Ch. S. *Chance, Love and Logic*. New York. 1956. 307 p.
6. Weaver W. *Mathematics of Communication // Communication and Culture: Reading in the Codes of Human Interaction / Ed. By A. G. Smith*. N. Y., 1966. P. 17.
7. Williams R. *Communications*, London : Chatto and Windus, rev,edn, 1966. Pp. 19–20.
8. Wright Charles. *Mass Communication: A Sociological Perspective*. 1986. 223 p.
9. Балинська О.М. *Семіотика права : монографія*. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

10. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / Сост. С. Г. Бочаров, примеч. С. С. Аверинцев и С. Г. Бочаров. М. : Искусство, 1979. 423 с.
11. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. Львів : ЛНУ, 2000. 236 с.
12. Біблер В. Культура. Діалог культур. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 368 с.
13. Гибсон, Дж. Л. Организации: поведение, структура, процессы : Дж. Л. Гибсон, Д. М. Иванцевич, Д. Х. Доннелли-мл.; Пер. с англ. 8-е изд. М. : ИНФРА-М, 2000. XXVI. 662 с.
14. Иванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник / За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
15. Королько В., Некрасова О. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика: Підр. для студентів вищих навчальних закладів / 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. С. 259–260.
16. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Пер. с фр. М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. 656 с.
17. Локк Дж. Сочинения : В 3-х т. Т. 1 / Под ред. И. С. Нарского. М. : Мысль, 1985. 623 с.
18. Лотман Ю.М. Семиосфера. СПб : Искусство, 2000. 704 с.
19. Мельвиль Ю.К. Чарлз Пирс и прагматизм. М., 1968. С. 181–206.
20. Моррис Ч. Основания теории знаков // Семиотика / Под общ. ред. Ю. С. Степанова. М. : Радуга, 1983. С. 36–89.
21. Пирс Ч. С. Избранные философские произведения / Пер. с англ. К. Голубовича, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. М. : Логос, 2000. С. 171.
22. Погребняк І. Семіотична традиція: генеза і тенденції розвитку // Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного університету. Серія «Філологія». Одеса. № 26. Т. 1. 2017. С. 56–59.
23. Погребняк І. Семіотична ідея як наукова проблема: історична реконструкція // Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного університету. Серія «Філологія». № 231. 2017. С. 184–186.
24. Почепцов Г. Теория коммуникации. М. : «Рефл-бук», Київ : «Ваклер». 2006. 656 с.
25. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів : Сполом, 2001. 223 с.

26. Різун В. Теорія масової комунікації : підручник. Київ : Просвіта, 2008. 260 с.
27. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 324 с.
28. Степанов Ю. В мире семиотики // Семиотика / Под общ. ред. Ю. С. Степанова. М. : Радуга, 1983. С. 5–36.
29. Токарев Г.В. Введение в семиотику : учеб. пособие. 3-е изд., стер. М. : ФЛИНТА : Наука, 2014. 160 с.
30. Труды по знаковым системам. III / Ученые записки ТГУ. Вып. 198. Тарту, 1967. С. 127.
31. Шелестюк, Е.В. Семиотика : учеб. пособие. Челябинск : Челяб. гос. ун-т, 2006. 160 с.

REFERENCES

1. Cutlip, S. and others. (2005). *Effective Public Relations*, 230. URL: <https://www.amazon.com/Effective-Public-Relations-Scott-Cutlip/dp/0130082007>
2. *Encyclopedic dictionary of semiotics (1986)*. Gen. ed. T. Sebeok. In 3 vol. Vol.1: A — M. Vol.2: N — Z. Vol. 3: Bibliography. Berlin, etc.: Mouton De Gruyter, 452 p.
3. Hawkes, T. (1977). *Structuralism and semiotics*. London, Berkeley : University of California press, 192 p.
4. Morris, Ch. (1971). *Writings on the general theory of signs*. The Hague, Paris: Mouton, 486 p.
5. Pierce, Ch. S. (1956). *Chance, Love and Logic*. New York. 307.
6. Weaver, W. (1966). *Mathematics of Communication, Communication and Culture: Reading in the Codes of Human Interaction*, Ed. By A. G. Smith. N., 17.
7. Williams, R. (1966). *Communications*, London: Chatto and Windus, rev, edn, pp. 19-20.
8. Wright, Ch. (1986). *Mass Communication: A Sociological Perspective*, 3rd Editio. 223 p.
9. Balynska, O. (2013). *Semiotyka prava: monohrafiia*. Lviv: LvDUVS, 416.
10. Bakhtin, M. (1979). *Estetika slovesnogo tvorchestva*, Sost. S. G. Bocharov, primech. S. S. Averintsev i S. G. Bocharov. M. : Iskusstvo.
11. Batsevych, F. (2000). *Osnovy komunikatyvnoi deviatolohii* F. Batsevych. Lviv : LNU, 236 p.

12. Bibler, V. (2018). *Kultura. Dialoh kultur*. K. : DUKh I LITERA, 368 p.
13. Gibson, Dzh. (2000). *Organizatsii: povedenie, struktura, protsessy [Elektronnyy resurs] : Dzh. L. Gibson, D. M. Ivantsevich, D. Kh. Donnelli ml.; Per. s angl. 8-e izd. M.: INFRA-M, XXVI. 662 p.*
14. Ivanov, V. (2010). *Osnovni teorii masovoi komunikatsii i zhurnalistyky: Navchalnyi posibnyk / Za naukovoioiu redaktsiieiu V. V. Rizuna. K.: Tsentr Vilnoi Presy, 258 p.*
15. Korolko, V., Nekrasova, O. (2009). *Zviazky z hromadskistiu. Naukovi osnovy, metodyka, praktyka: Pidr. dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / 3-te vyd., dopovn. i pererobl. K. : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», pp. 259–260.*
16. Kristeva, Yu. (2004). *Izbrannyye trudy: Razrushenie poetiki. Per. s frants. M. : «Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya» (ROSSPEN), 656 p.*
17. Lokk, Dzh. (1985). *Sochineniya : V 3-kh t. T. 1. Pod red. I. S. Narskogo. M. : Mysl, 623 p.*
18. Lotman, Yu. (2000). *Semiosfera. SPB. : Iskusstvo. SPB, 704 p.*
19. Melvil, Yu. (1968). *Charlz Pirs i pragmatizm. M., pp. 181–206.*
20. Morris, Ch. (1983). *Osnovaniya teorii znakov. Ch.U. Morris. Semiotika. Pod obshch. red. Yu.S. Stepanova. M. : Raduga, pp. 36–89.*
21. Pirs, Ch. S. (2000). *Izbrannyye filosofskie proizvedeniya. Per. s angl. K. Golubovicha, K. Chukhrukizhze, T. Dmitreva. M. : Logos, p. 171.*
22. Pohrebniak, I. *Semiotychna tradytsiia: geneza i tendentsii rozvytku. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho universytetu Serii «Filolohiia». Odesa. № 26. T. 1, 2017. Pp. 56–59.*
23. Pohrebniak, I. (2017). *Semiotychna tradytsiia: geneza i tendentsii rozvytku. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho universytetu Serii «Filolohiia». Odesa. № 26. T. 1, pp. 56–59.*
24. Pocheptsov, G. (2006). *Teoriya kommunikatsii M. : «Refl-buk», K. : «Vakler», 656 p.*
25. Radevych-Vynnytskyi, Ya. (2001). *Etyket i kultura spilkuвання / Ya.K. Radevych-Vynnytskyi. Lviv : Spolom, 223 p.*
26. Rizun, V. (2008). *Teoriia masovoi komunikatsii : Pidruchnyk. K. : Prosvita, 260 p.*
27. Sossiur, F. de. (1998). *Kurs zahalnoi linhvistyky. K. : Osnovy, 324 p.*
28. Stepanov, Yu. (1983). *V mire semiotiki. Yu.S. Stepanov. Semiotika. Pod obshch. red. Yu.S. Stepanova. M. : Raduga, pp. 5–36.*

29. Tokarev, G. (2014). Vvedenie v semiotiku : ucheb. Posobie. G. V. Tokarev. 3-e izd., ster. M. : FLINTA : Nauka, 160 p.
30. Trudy po znakovym sistemam. (1967). III. Uchenye zapiski TGU. Vyp. 198. Tartu, p. 127.
31. Shelestyuk, Ye. (2006). Semiotika: Ucheb. Posobie. Ye.V. Shelestyuk. Chelyabinsk : Chelyab. gos. un-t, 160 p.